

“UYUMSUZLUK KURAMI” BAĞLAMINDA SANAL ORTAMDA TEMEL FIKRALARI

The Incongruity Theory And Temel Jokes In Virtual Space

Yasemin TUFAN*

ÖZET

Gülmece kuramları arasında yer alan “Uyumsuzluk Kuramı” bağlamında “e-fikra.net” adlı fıkra sitesinde yer alan Temel fıkraları arasından seçilen örnekler incelenmiştir. Sonuç olarak seçilen örneklerle kuramın sanal ortamda da geçerliliğini koruduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler

Uyumsuzluk kuramı, Temel fıkraları, gülmece kuramları, sanal ortam, İnternet

ABSTRACT

Selected examples of Temel jokes taken from the website “e-fikra.net” are examined in the context of the theory of comedy known as “The Incongruity Theory”. Consequently, it is argued that this theory holds its validity in virtual space, as the examples studied will show.

Key Words

The Incongruity Theory, Temel jokes, theories of comedy, virtual space, the Internet.

Bu yazıda “efikra.net” adlı internet sitesinde “Temel Fıkraları” başlığı altında yer alan fıkralar ve yazılan yorumlar, gülmece kuramlarında “Uyumsuzluk Kuramı” bağlamında incelenmeye çalışılacaktır. Söz konusu sitede yayınlanan fıkralara okurlar tarafından yorumlar yazılmaktadır. Beğenilerini, fıkranın oluşumu ile ilgili fikirlerini yazan okurlar, kendi aralarında da fıkranın komikliği üzerine tartışmaktadır.

Uyumsuzluk kuramında, gülmenin duygusal ya da duyumsal boyutundan, bilişsel ya da düşünsel boyutuna geçilir (Morreall, 24). Uyumsuzlukta “umulmadık”, “mantıksız” ya da “uygunsuz” olan bir şeye karşı gösterilen bir tepki söz konusudur (Morreall, 24). “Nesneler, bu nesnelerin nitelikleri, olaylar vs. arasında belirli kalıpların bulunmasını beklediğimiz düzenli bir dünyada yaşamaktayız. Bu kalıplara uymayan herhangi bir şey başımıza geldiğinde güleriz” (Morreall, 25). Bu kurama göre bizi güldüren “olağan dışı” durumdur.

Morreall, *Gülmeyi Ciddiye Almak* adlı eserinde, şuna dikkat çeker: “mizahî durumun uyumsuzluğun kendisi olarak değil, uyumsuzluğun kavrayışımızla olan ilişkisiyle ortaya çıkmasıdır” (Morreall, 90). Morreall, bir bireyin bir şeyi uyumsuz bulmasını, onun deneyimlerinin ve beklentilerinin neler olduğuna bağlı olduğunu söyler. (90)

Öyleyse farklı kültürler birbirlerinin mizah kültürlerini değerlendiremez ve eleştiremezler. Çünkü farklı dünya görüşlerine sahip olmaları aynı şeyi uyumsuz bulamamalarına yol açar (Morreall, 90). Komik şeylerin (burada fıkrayı da düşünebiliriz) birçoğu bir dilden diğerine çevrelemiyor, çünkü ayrı bir cemiyetin âdetlerine, fikirlerine tercüman oluyor. (Bergson, 7) Bir kişinin neleri komik bulup bulmayacağı, ne tür fıkralara gülüp gülmeyeceği, o kişinin içinde bulunduğu topluma, kültürel yapıya, eğitim düzeyine, yaşına, sosyal statüsüne hatta cinsiyetine bağlıdır ve bu ölçülere göre değişebilir. Gülmenin ancak toplumsal

* Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi.

bağlamı içinde anlamlandırılabilirliği, anonim bir folklor ürünü olan, yani tek bir kişiye mal edilemeyen ve en önemli işlevi “güldürmek” olan fıkraların anlatıldığı ortamlarıyla birlikte ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Öcal Oğuz da “Nasreddin Hoca: İki Yaklaşım, Bir Problem” başlıklı yazısında, fıkraların edebî eser olmalarının yanında folklor metinleri olduğunu ve folklor metinlerinin de tek başlarına bir anlam taşımadıklarını belirtir. (73) Oğuz,

“[M]etinlerin anlatıldığı ortam da metinler kadar önemlidir. Hatta, ortam değişikçe metinlerin değiştiği gözlenen bir folklor hadisesidir. Bu sebeple her Nasreddin Hoca fıkrası, anlatıldığı ortam ile yani ‘context-anlatım ortamı’ ile ele alınmalıdır. O zaman fıkranın anlatımında veya muhtevasında meydana gelen her türlü değişmeyi izah etmek ve değerlendirmek daha kolay hâle gelir” (73)

demektedir. “Uyumsuzluk Kuramında”, uyumun içindeki uyumsuzluğun vurgulandığını söylemek yanlış olmaz.

Yukarıdaki bilgilerin ışığında “efikra.net” adlı internet sitesinde yer alan fıkraları ele almaya çalışalım. Fıkraları ele alırken anlatım ortamının, internet ortamı olduğunu öncelikle belirtmek gerekir. Fıkraların yazılı kültür ortamında yer aldığını ve “kulak” yerine “göz”e hitap ettiğini de ekleyelim. İnternet ortamında bu fıkralara ulaşan ve onları okuyan kişilerin kimliklerine dair hiçbir bilgi bulunmamaktadır. “Türk” olmanın ortak paydasında toplayabileceğimiz okur kitlesinin, büyük bir kısmını gençlerin oluşturduğunu söyleyebiliriz. Her şeyin yazı ile ifade edildiği sitede, kullanıcıların okuduğunda güldüğünü, fıkrayı “komik” bulduğunu yazdığı yorumlardan anlamaktayız. Kullanılan dil yine ortama uygundur. Bugün “internet dili” olarak tanımlanan, sesli harfler kullanılmadığı, bir şeyin çok olduğunu harfle-

rin sayısını arttırarak belirtildiği “çooooook komiiiiik”, “haaahaaahhhaaa” gibi, özel kullanımların yaygın olduğu bu dil, site kullanıcılarının ortak dilidir. Site kullanıcılarının, yukarıda bahsettiğimiz, birinin herhangi bir fıkrayı komik bulmayacağını etkileyen faktörlerin yanı sıra yaşının, eğitiminin, işinin, kültürel yapısının ne olduğu hakkında bir bilginiz yoktur. Kullanılan bazı rumuzlardan cinsiyeti tahmin edebilmekteyiz. Sitede sayıca en çok olan ve okunan fıkralar “Karadeniz - Temel Fıkraları” başlığı altındadır. Burada önemli bir ayrıntıyı da belirtmek isterim; sitede yayımlanan fıkralarda site kullanıcıları tarafından yazılmaktadır. Site yönetiminin bir baskısı ya da seçimi söz konusu değildir. Site kullanıcısı, fıkra okuyup, yorum yazabildiği gibi siteye fıkrada yazabilir.

Site ile ilgi genel bilgileri verdikten sonra örnekleri incelemeye geçebiliriz. İlk örnek siteye “busenur” adlı kullanıcının gönderdiği fıkradır.

SEX

Temel Amerikaya gelir uçaktan iner passaport olayı filan falan immigration office alırlar bunu Memur sorar

- What's your name Sir?

-Temel

-Surname?

-Kaya

-Sex?

Temel gayet sakin cevaplar

- 3 times a week

Memur sasirir ve olayı toparlamaya calisir...

- Sir you understood me wrong..I mean male? or female?

Temel yine hic beklemeden cevaplar

- Doesn't matter

BUSENUR

Fıkrayı sizden önce 5930 kişi okudu.

Yorumlar

bence çok anlamsız ve ingilizce ne

olur şunun türkçesini yazarmısınzzzzz-
zzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzz-
zzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzz-
zzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzz-
zzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzzz

Gönderen : sümeyye,

Tarih : 2007-03-28

Bence komik bir fıkra:=-) Begendim!

Gönderen: mikastar,

Tarih : 2007-04-03

bnce super gercekten

Gönderen : gagav,

Tarih : 2007-04-03

güzele benziyo tabi ben bişey anlamadım çünkü bune böyle kardeşim bi ingilizce bi türkçe ya adam gibi türkçe yazın yada ingilizce yazın şunuda okuyalım beeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeee

Gönderen : cimcime, **Tarih :** 2007-04-07

bencede biz ingiliz değiliz dikkatimizi çekerim

Gönderen : yağmur,

Tarih : 2007-04-10

çok güldüm ama kendime çünkü hiçbişey anlamadım*****mmmmmmmmmmmmmmmmmm

Gönderen : kedi,

Tarih : 2007-04-27

bence biraz saçma bi fıkra ingilizce kelimeli fıkraları hiç sevmem busenur fıkra yaazman için biraz daha emek harcaman lazım:)

Gönderen : tubiş,

Tarih : 2007-05-06

abi bu gençlik nereye gidiyo bi ingilizce merakı aslımızı unutmayalım bence ingilizceye HAYIR okey mi??? :))))))

Gönderen : bir kedim bile yok,

Tarih : 2007-05-06

süüüpe biii şeyy yha ing. olması bı baska gsll kılmss bunu yanii biizz gelişen ulkelerdenizz artık ing. ana dilimiz gibi bilmemiz sart yanii

Gönderen : ezel,

Tarih : 2007-05-26

abi bunun türkçesini ne yapcaksı-

nız bu fıkra türkç olsa fıkradaki mantığı anlayamazsınız tabii bence...

Gönderen : aidoneus,

Tarih : 2007-05-13

Site belirtildiğine göre, bu fıkra biz yazımıza alıntılanmadan önce 5930 kişi tarafından okunmuştur. Bu fıkraya toplam 37 yorum yazılmıştır. Yorumların hepsini buraya alıntılanmadık. Yorumların genelinde fıkra İngilizce olduğu için eleştirilmekte ve fıkranın İngilizce olması okurların anlamasını engellemektedir. Yukarıda söz ettiğimiz bir fıkranın komik olması için onun anlatıldığı kültürden parçalar taşımamasının önemini belirtmiştik. Bu fıkra Türk kültüründen bir şey taşımamakta ve söz komiği ile yani İngilizce "sex" kelimesinin iki anlamda kullanılmasından dolayı ortaya çıkan anlam kargaşasının yarattığı komik durum, Türk okurlar tarafından algılanmamış, dolayısıyla da komik bulunmamıştır. İngilizce bilen kişiler, bağlamı bildiği için ve okuduğunu anladığı için fıkrayı komik bulmuştur. Burada fıkranın bir başka dilden çevrildiğinde komik unsurun ortadan kalktığını da görmekteyiz.

2 Katlı Otobüs

Bir gün Temel le Dursun 2 katlı otobüsle yolculuk ediyomus. Temel cep telefonunu çıkartıp alt kattaki Dursun u aramis.

- Orada havalar nasıl Dursun kardeşim?

- Bizim söför uyumus otobüs kendi kendine gidiyo valla Temel cigim...

- O dabirseş mi Dursun? Bizim katta söför bile yok. Otobüs kendi kendine gidiyo...

Fıkrayı sizden önce 1531 kişi okudu.

YORUMLAR

bunu yapan bi temel değil birçok kişi aynısını yapıyo

Gönderen : eren,

Tarih : 2007-03-22

aynı dayımlar onla gibi çok komik
Gönderen : Mustafa,
Tarih : 2007-03-27
Çoookkk kooomiik aynı dayımın ko-
nuşması

Gönderen : ilkey,
Tarih : 2007-03-30
harikasınız ne diyim ya temel işde
napsa yeridir salak

Gönderen : simge,
Tarih : 2007-04-04

Yukarıdaki örneğe yapılan yorum-
larda da anlatılan kültürün ve dinleyen
kişinin geçmişinin ya da yaşantısının
önemi vurgulanmaktadır. Burada da
okurlar fıkranın kahramanları Temel
ve Dursun ile akrabaları arasında ilişki
kurmakta ve komik unsur bu şekilde
düşünerek gülmektedir. Okurun dayısı
ile kurduğu özdeşlik eğer kurulmasaydı
büyük bir ihtimalle okur için bu fıkra
komik gelmeyecekti. Kuramın öngördü-
ğü özelliklerden biri de bu fıkroda yer
almaktadır.

Temizliğe Bak

Bir gün bir ingiliz,bir fransız,bir de
türk(temel) gümrük kapısında kontrol-
den geçiyormuş.görevliler de türkmüş.ilk
önce ingilizin bavulunu açmışlar 7 tane
don çıkmış nedenini sormuşlar,ingiliz
de haftanın her gününe bir tane diye
cevap vermiş.görevliler çok etkilenmiş.
sonra fransızın bavulunu açmışlar 8
don çıkmış.nedeni ise haftanın her gün-
üne bir tane bir tane de yedek olma-
sıymış. görevliler yine çok etkilenmiş.
türkün(temelin)bavulunu açmışlar 12
tane don çıkmış.görevliler en temiz ül-
kenin kendilerinin olduğunu düşünüp
mutlu olmuşlar.nedenini sormuşlar
temel de söylemiş,ocak,şubat,mart...
Gönderen: aras

**Fıkırayı sizden önce 1040 kişi
okudu.**

YORUMLAR

süpermiş

Gönderen : mehmettt,

Tarih : 2007-04-07

Guzel :D

Gönderen : Lon_Turk,

Tarih : 2007-04-21

superr

Gönderen : alex de souza,

Tarih : 2007-05-08

naptın sen temmel ya (:

Gönderen : badboyoy,

Tarih : 2007-05-23

Bu fıkroda ise “Uyumsuzluk Kura-
mının” temelini oluşturan bir şeyin alışı-
lmış dışında olmasının yarattığı gülünç-
lüğü görmekteyiz. Bu fıkroda Temel’in
de İngiliz ve Fransız gibi temizliğini 12
donu bir hafta içinde nasıl kullandığı-
nı açıklayarak temizliğini kanıtlamaya
çalışmasıdır. Temel buna “uymayarak”
olağandışı bir cevap verir ve her birinin
bire bir ay için olduğunu söyler. İşte bu
uyumsuzluk gülünçlüğü sağlayarak fık-
ırayı komik yapmıştır. Okur da alışılmı-
şın dışına çıkılması ile mizahi durumu
kavramış ve fıkrayı komik bulmuştur.

Bir örnek daha verecek olursak;

Ben Görmedim

Birgün İngiliz vampir, Japon vampir,
ve Temel vampir kan emmeye gitmişler.
ilk İngiliz Vampir gitmiş. Ağzı burnu
kan içinde dönmüş. Sormuşlar;

-Nerden buldun bu kadar kanı?
İngiliz Vampir cevaplamış; Şurdaki evi
görüyormusunuz? Ben ordaki adamın
kanını emdim.

Sonra Japon vampirin karnı acık-
mış, gitmiş.

O da ağzı burnu kan içinde dönmüş.
Hepsi sormuşlar;

-Nerden bu kanlar?

Japon vampir cevaplamış;

-Şurdaki sarayı görüyormusunuz?
İşte ben ordaki kralın kanını emdim.

Sıra Temel vampire gelmiş.O da
gitmiş ağzı burnu kan içinde dönmüş.
Yine sormuşlar;

-Nerden geldi kanlar? Temel vam-
pir demiş ki;

-Şuradaki direği görüyormusunuz?
Cevaplamışlar;
-Evet
Temel vampir yine sormuş;
-Peki onun yanındaki ağacı görüyormusunuz?

Cevaplamışlar;
-Evet
Temel vampir;
-İşte ben o ağacı göremedim :S
Gonderen = Maide Sultan

Fıkra'yı sizden önce 857 kişi okudu.
YORUMLAR
harikaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa-
aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa çok komik ya bence herkes okuyup gülmeli

Gönderen : kuşşum,
Tarih : 2007-06-03
çok komik bir fıkra
Gönderen : ali,
Tarih : 2007-06-03
anlayan için çooooooooook komik
Gönderen :, Tarih : 2007-06-03
harikaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa-
aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa
aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa

Gönderen : erhan,
Tarih : 2007-06-03
güzel yani
Gönderen : barbyy_85, **Tarih** :
2007-06-04

Bu fıkra da yine bir önceki fıkra da olduğu gibi Temel'in diğer fıkra kahramanlarına uyumsuzluğu söz konusudur. Bu fıkra da kişilerin vampirle özdeşleşmesi mümkün değil, fakat birinin önündeki nesneyi görmeyerek çarpması ve bu olağandışı davranışın yarattığı uyumsuzluğun komikliği söz konusudur. Aynı zamanda Temel'in diğerleri gibi birinin kanını içerek değil de kaza geçirerek geri dönmesi fıkra kahramanları arasındaki uyumsuzluğudur. Bu iki komik unsur okuyucuyu güldürmektedir.

"efikra.net" adlı internet sitesinde kurama uygun daha birçok örnek vardır. Buraya sadece dört örneği almayı uygun gördük. Görüldüğü üzere fıkranın anlatıldığı ortam değişse de, sözle anlatılmak yerine yazı ile aktarılsa da "uyumsuzluk kuramı"nın ölçütleri geçerliliğini korumaktadır. Okurlar fıkra da kendinden bir şeyler aramakta aynı zamanda Temel'in "uyumsuz" yani olağandışı davranışlarına gülmektedir.

Sonuç olarak bir fıkra hangi ortamda anlatılırsa anlatılsın bağlamı ve dinleyicinin etkisi ile yeniden oluşmaktadır."Uyumsuzluk Kuramı"nda da yeniden oluşan fıkraların kişiye göre cinsiyetin, eğitimin, kültür yapısının değişmesi ile farklı göndermeler yaptığını "efikra.net" de yer alan fıkralar ve yorumları ile incelemiş ve uygulanabilirliğini göstermiş olduk.

* Örnek olarak alıntılanan metinler, sitede yayımlandığı gibi alıntılanmış, bir değişiklik yapılmamıştır.

KAYNAKLAR:

Bergson, Henri. *Gülme: Komüğün Anlamı Üzerine Deneme*. Çev. ?. İstanbul: Varlık Yayınları, ?
Morreall, John. *Gülmeyi Ciddiye Almak*. Çev. Kubilay Aysevener ve Şenay Sayer. İstanbul: Iris Yayıncılık, 1997.

Oğuz, M. Öcal. "Nasreddin Hoca: İki Yaklaşım, Bir Problem". Uluslararası Nasreddin Hoca Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri. Haz. Alev Kâhya Birgül. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1997. 71-74.

<http://www.efikra.net/d-409-SEX.html>
<http://www.efikra.net/d-370-2+KATLI+OTOBUS.html>

<http://www.efikra.net/d-393-temizlige+bak.html>

<http://www.efikra.net/d-654-Ben+Gormedim+.html>